

**PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE
ZARYS PROBLEMATYKI**

POD REDAKCJĄ
MAGDALENY KUN-BUCZKO

Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica
Białystok 2011

SPIS TREŚCI

Wstęp (Magdalena Kun-Buczko)	11
I. ZAGADNIENIA SYSTEMOWE	13
ROZDZIAŁ 1. Zagadnienia wstępne (Magdalena Kun-Buczko)	15
1.1. Pojęcie prawa międzynarodowego	17
1.2. Cechy charakterystyczne prawa międzynarodowego	19
1.3. Funkcje (przedmiot) prawa międzynarodowego	20
1.4. Zasady prawa międzynarodowego	22
1.5. Struktura i charakter norm prawa międzynarodowego	24
1.6. Stosunek prawa międzynarodowego do prawa wewnętrznego	26
1.7. Kodyfikacja i stopniowy rozwój prawa międzynarodowego	29
ROZDZIAŁ 2. Źródła prawa międzynarodowego (Katarzyna Jurewicz-Bakun, Magdalena Kun-Buczko)	29
2.1. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego	32
2.2. Umowa międzynarodowa	
2.2.1. Pojęcie umowy międzynarodowej	
2.2.2. Rodzaje umów międzynarodowych	
2.2.3. Budowa umowy międzynarodowej	
2.2.4. Procedura zawierania umów międzynarodowych	
2.2.5. Zakres czasowy obowiązywania umów międzynarodowych	
2.2.6. Zakres podmiotowy obowiązywania umowy międzynarodowej	
2.2.7. Zakres przedmiotowy obowiązywania umowy międzynarodowej	
2.2.8. Przestrzeganie i wykładnia umowy międzynarodowej	
2.2.9. Poprawki i modyfikacja umów międzynarodowych	
2.2.10. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie umowy międzynarodowej	

Recenzent
dr hab. Maciej Perkowski

Redakcja techniczna i korekta
Bogusław Pezowicz

Skład, łamanie, druk
AIDA s.j.

Copyright © Wyższa Szkoła Administracji Publicznej
im. Stanisława Staszica
BIAŁYSTOK 2011
www.wsap.edu.pl

ISBN 978-83-60772-45-4

2.3. Prawo zwyczajowe	54	2.11. Wyłączna strefa ekonomiczna	124
2.3.1. Pojęcie prawa zwyczajowego		2.12. Morze pełne	125
2.3.2. Element obiektywny prawa zwyczajowego		2.13. Dno mórz i oceanów poza granicami jurysdykcji państwowej	128
2.4. Uchwały prawotwórcze organizacji międzynarodowych	60	2.14. Cieśniny i kanały morskie	128
ROZDZIAŁ 3. Podmioty prawa międzynarodowego (Wioleta Hryniewicka)	65	ROZDZIAŁ 3. Obszar powietrzny i kosmos w prawie międzynarodowym	133
3.1. Pojęcie podmiotowości w prawie międzynarodowym	65	(Marta Rybnik)	133
3.2. Pojęcie i istota państwa	67	3.1. Międzynarodowe prawo lotnicze	141
3.3. Suwerenność i kompetencja własna państwa	68	3.2. Międzynarodowe prawo kosmiczne	
3.4. Zasada nieinterwencji	72		
3.5. Powstanie i upadek państwa	73	III. PROBLEMATYKA LUDNOŚCI W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM	149
3.6. Rodzaje państw	77		
3.7. Podmioty prawa międzynarodowego inne niż państwa	80	ROZDZIAŁ 1. Obywatelstwo (Małgorzata Wenclik)	151
3.8. Uznanie międzynarodowe	85	1.1. Pojęcie obywatelstwa	151
II. PROBLEMATYKA TERYTORIUM PAŃSTWOWEGO	91	1.2. Obywatelstwo a krajowy porządek prawny	154
W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM		1.3. Nabycie i utrata obywatelstwa	155
		1.4. Początki obywatelstwa europejskiego	157
ROZDZIAŁ 1. Terytorium państwowe - zagadnienia podstawowe	93	1.5. Obywatelstwo europejskie	162
(Katarzyna Jurewicz-Bakun)		ROZDZIAŁ 2. Azyl (Justyna Ewa Kulikowska)	167
1.1. Pojęcie terytorium państwowego	93	2.1. Azyl - uwagi ogólne	167
1.2. Zwierzchnictwo terytorialne	95	2.2. Zarys historyczny	168
1.3. Nabycie terytorium państwowego	97	2.3. Azyl polityczny (terytorialny) i azyl dyplomatyczny	171
1.4. Granica państwowa	99	2.4. Instytucja azylu w polskim ustawodawstwie	173
1.5. Granice Polski	100	ROZDZIAŁ 3. Ekstradycja i Europejski Nakaz Aresztowania (Małgorzata Wenclik)	177
1.6. Rzeki międzynarodowe	102	3.1. Pojęcie ekstradycji	177
1.7. Obszary podbiegunowe	105	3.1.1. Rozwój instytucji ekstradycji w prawie międzynarodowym	
ROZDZIAŁ 2. Międzynarodowe Prawo Morza (Wioleta Hryniewicka)	109	3.1.2. Podmiotowe i przedmiotowe ograniczenia ekstradycji	
2.1. Pojęcie międzynarodowego prawa morza	109	3.1.3. Przekazywanie skazanych jako forma współpracy międzynarodowej	183
2.2. Źródła międzynarodowego prawa morza	110	3.2. Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	184
2.3. Klasyfikacja obszarów morskich	111	3.3. Europejski Nakaz Aresztowania a ekstradycja	191
2.4. Statki morskie	112	ROZDZIAŁ 4. Uchodźcy w prawie międzynarodowym (Jarosław Ruszewski)	191
2.5. Morskie wody wewnętrzne	114	4.1. Status uchodźcy	192
2.6. Wody archipelagowe	117	4.2. Klauzule włączające	197
2.7. Morze terytorialne	118	4.3. Klauzule ustania	198
2.8. Morska strefa przyległa	120	4.4. Klauzule wyłączenia	199
2.9. Strefa wyłącznego rybołówstwa	121	4.5. Polska a uchodźcy	200
2.10. Szelf kontynentalny	122	4.6. Zasady postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy w Polsce	207
		4.7. Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR)	

ROZDZIAŁ 5. Międzynarodowa ochrona praw człowieka	211		
(Magdalena Kun-Buczko, Małgorzata Wenclik)			
5.1. Pojęcie praw człowieka	211		
5.2. Koncepcje praw człowieka	213		
5.3. Ochrona praw człowieka w krajowych porządkach prawnych	215		
5.4. Międzynarodowa ochrona praw człowieka	217		
5.5. Ochrona praw człowieka w systemie ONZ	218		
5.6. Ochrona praw człowieka w systemie Rady Europy	224		
5.7. Ochrona praw człowieka w Unii Europejskiej	227		
5.8. Pozaeuropejskie podejście do ochrony praw człowieka	229		
5.8.1. System interamerykański			
5.8.2. Afrykański system ochrony praw człowieka			
5.8.3. Ochrona praw człowieka w świecie Islamu			
5.8.4. Ochrona praw człowieka w Azji			
5.9. Prawa człowieka III generacji	232		
5.9.1. Prawa człowieka III generacji - problemy terminologiczne			
5.9.2. Podstawowe założenia I i II generacji praw człowieka			
IV. Problematyka stosunków wzajemnych w prawie międzynarodowym	241		
ROZDZIAŁ 1. Odpowiedzialność międzynarodowa (Magdalena Kun-Buczko)	243		
1.1. Odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa międzynarodowego	243		
1.2. Odpowiedzialność z tytułu ryzyka	246		
1.3. Sposoby realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej	247		
1.4. Odpowiedzialność międzynarodowa jednostek	248		
ROZDZIAŁ 2. Prawo dyplomatyczne i konsularne (Marta Rybnik)	251		
2.1. Organy zewnętrzne państwa	251		
2.2. Misja dyplomatyczna	252		
2.2.1. Funkcje misji dyplomatycznej			
2.2.2. Członkowie misji dyplomatycznej			
2.2.3. Przywileje i immunitety dyplomatyczne			
2.3. Urzędy konsularne	261		
2.3.1. Funkcje konsularne			
2.3.2. Przywileje i immunitety konsularne			
ROZDZIAŁ 3. Organizacje międzynarodowe (Robert Szczepankowski)	267		
3.1. Pojęcie organizacji międzynarodowej	267		
3.2. Podmiotowość organizacji międzynarodowych rządowych	269		
3.3. Rodzaje organizacji międzynarodowych rządowych – kryteria wyodrębniania	270		
3.4. Funkcje organizacji międzynarodowych	271		
3.5. Struktura organizacji międzynarodowych	273		
3.6. Organizacje międzynarodowe rządowe – wybrane przykłady	274		
3.6.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)			
3.6.2. Rada Europy (RE)			
3.6.3. Unia Europejska (UE)			
ROZDZIAŁ 4. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych	289		
(Katarzyna Jurewicz-Bakun)			
4.1. Definicja i klasyfikacja sporów międzynarodowych	289		
4.2. Dyplomatyczne środki załatwiania sporów międzynarodowych	292		
4.2.1. Negocjacje (rokowania)			
4.2.2. Mediacja			
4.2.3. Dobre usługi			
4.2.4. Komisje śledcze			
4.2.5. Koncyliacja			
4.3. Rozstrzyganie sporów przez organizacje międzynarodowe	295		
4.4. Sądowe środki załatwiania sporów międzynarodowych	297		
4.4.1. Arbitraż międzynarodowy			
4.4.2. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości			
4.4.3. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza			
ROZDZIAŁ 5. Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych	307		
(Magdalena Kun-Buczko)			
5.1. Pojęcie i klasyfikacja konfliktów zbrojnych	307		
5.2. Zapobieganie konfliktom zbrojnym	310		
5.3. Źródła prawa konfliktów zbrojnych	318		
5.4. Podstawowe zasady prawa konfliktów zbrojnych	319		
5.5. Początek wojny	323		
5.6. Jeńcy wojenni	323		
5.7. Ranni, chorzy i rozbitkowie	324		
5.8. Ludność cywilna	325		
5.9. Zakończenie działań wojennych i zakończenie wojny	326		
Bibliografia	331		
Wykaz ważniejszych cytowanych aktów prawnych	334		

9. Wyjaśnij pojęcia: „przywilej dyplomatyczny” i „immunitet dyplomatyczny”.
10. Czy dyplomata może zrzec się immunitetów? Dlaczego?
11. Podaj różnicę pomiędzy urzędnikiem a pracownikiem konsularnym
12. Jakie funkcje pełnią urzędy konsularne?
13. Kiedy następuje zakończenie funkcji konsula?
14. Jaka jest różnica pomiędzy przywilejami i immunitetami przyznanymi przedstawicielowi dyplomatycznemu a konsulowi?

Rozdział 3.

ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE

Literatura:

M. N. Shaw. *Prawo międzynarodowe*. Warszawa 2000; W. Góralczyk. *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*. Warszawa 2001; W. Czapliński, A. Wyrozumska. *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*. Warszawa 2004; R. Bierzanek, J. Symonides. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2005; L. Antonowicz. *Podręcznik prawa międzynarodowego*. Warszawa 2006; J. Barcik, T. Srogosz. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2007; J. Barcik, A. Wentkowska. *Prawo Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu z Lizbony*. Warszawa 2008; A. Łazowski, A. Zawidzka. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2008; M. Perkowski. *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*. Białystok 2008; P. J. Suwaj, R. Szczepankowski, M. Zdanowicz (red.). *Międzynarodowe uwarunkowania administracji publicznej*. Białystok 2008.

3.1. Pojęcie organizacji międzynarodowej

Organizacje międzynarodowe są współcześnie, obok państw, niezwykle aktywnymi uczestnikami stosunków międzynarodowych. Należy postrzegać je jako organizacje międzynarodowe rządowe, gdzie uczestnikami są państwa oraz jako organizacje międzynarodowe pozarządowe, których uczestnikami są osoby prawne lub fizyczne. Na potrzeby niniejszego opracowania główny nacisk zostanie położony na omówienie zagadnień dotyczących organizacji o charakterze rządowym.

Organizacje o charakterze rządowym powstają w efekcie umów zawieranych pomiędzy państwami, a ich stosunki reguluje prawo międzynarodowe.

Aby powstała organizacja o charakterze międzynarodowym musi dojść do wyrażenia zgodnej woli co najmniej dwóch podmiotów. Zgoda ta przybiera postać umowy międzynarodowej. W takiej umowie określa się przede wszystkim cel lub cele.

które wypełniać będzie zawiązywana organizacja międzynarodowa, zasady nabywania członkostwa, organy etc. Podkreślić należy, że zakres kompetencji organizacji, oraz sposoby jej działania zależne są od decyzji państw, które powołują daną organizację do życia¹. Można zatem przyjąć, że

organizacja międzynarodowa rządowa jest formą współpracy państw opartą na wielostronnej umowie międzynarodowej, posiadającą względnie stały zakres członków i wspólne organy, które w ramach swoich kompetencji realizują wspólne cele²¹.

Do cech charakterystycznych międzynarodowych organizacji rządowych zalicza się m.in.:

- formalną strukturę,
- podstawę prawną w postaci umowy międzynarodowej,
- członkostwo co najmniej dwóch państw,
- cele reprezentujące interesy wszystkich członków organizacji.

Formalna struktura organizacji oznacza istnienie specjalnie powołanych do życia organów do realizacji celów organizacji. Struktury te pozostają w niezależności od państw członkowskich. Podstawą prawną organizacji międzynarodowej rządowej jest umowa międzynarodowa, która zwykle stanowi jednocześnie statut organizacji. W organizacjach międzynarodowych członkowie mają równe prawa, co przekłada się także na prawo do głosowania (podejmowania rozstrzygnięć), gdzie jednemu państwu przypada jeden głos.

Organizacje międzynarodowe pozarządowe są natomiast:

trwałą formą współpracy osób fizycznych lub/i prawnych, związków tych osób lub instytucji z różnych państw. Organizacje te powstają na podstawie porozumienia, a nie umowy międzynarodowej, posiadają stałe organy i realizują cele określone w statucie organizacji²².

Organizacje pozarządowe realizują zadania skupione wokół bardzo różnorodnych zagadnień, m.in. w dziedzinie gospodarczej, zawodowej, politycznej, nauko-

1 M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Białystok 2008, s. 342.

2 A. Łazowski, A. Zawidzka, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2008, s. 79; zob. także W. Góralczyk, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2001, s. 306; zob. J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2007, s. 143.

3 Zob. M. Zdanowicz, *Organizacje międzynarodowe – uwagi ogólne*, [w:] P. J. Suwaj, R. Szczepankowski, M. Zdanowicz (red.), *Międzynarodowe uwarunkowania administracji publicznej*, Białystok 2008, s. 81.

wej, artystycznej czy sportowej bądź humanitarnej⁴.

Podstawową różnicą determinującą status prawny organizacji pozarządowych i rządowych jest podstawa prawna obowiązywania i członkowie. Organizacja międzynarodowa rządowa powstaje na podstawie umowy międzynarodowej, zaś członkami są państwa, natomiast organizacja pozarządowa funkcjonuje w oparciu o porozumienie nie będące umową międzynarodową, a jej członkami nie są państwa.

3.2. Podmiotowość organizacji międzynarodowych rządowych

Jednym z kluczowych zagadnień w prawie międzynarodowym publicznym jest kwestia podmiotowości prawnomiędzynarodowej. Do pewnego momentu za podmiot prawa międzynarodowego uznawano państwo, jednakże rozwój stosunków międzynarodowych doprowadził do utworzenia innych podmiotów prawa międzynarodowego, do których zaliczyć można organizacje międzynarodowe rządowe. W kontekście omawianej problematyki warto powołać się na orzeczenie MTS w sprawie dotyczącej odszkodowania za straty poniesione w działalności ONZ, w którym Trybunał uznał podmiotowość prawnomiędzynarodową Organizacji Narodów Zjednoczonych i potwierdził, że podmioty prawa w ramach systemu prawnego nie są identyczne i mogą mieć zróżnicowany zakres praw i obowiązków⁵.

Współcześnie akceptowany jest pogląd, iż podmiotami prawa międzynarodowego mogą być, poza państwami, również organizacje międzynarodowe rządowe⁶.

Omawiając kwestie podmiotowości prawnomiędzynarodowej organizacji międzynarodowych należy pamiętać o tym, że ten atrybut przysługuje wyłącznie organizacjom o charakterze rządowym (nigdy pozarządowym). Często określa się również, że podmiotowość ta jest:

- niepełna (tylko państwa mają pełną podmiotowość),
- wtórna (nabyta dzięki woli państw),
- pochodna (nadana wolą państw)⁷.

Ujmując tę kwestię nieco inaczej, podmiotowość organizacji międzynarodowych rządowych nie może wykraczać poza granice określone w założycielskiej umowie międzynarodowej. Na przykład, jeśli w rzeczonyj umowie państwa tak przewidziały: to

4 *Ibidem*.

5 *Ibidem*.

6 Zob. A. Łazowski, A. Zawidzka, *op. cit.* s. 80; także M. Perkowski, *op. cit.*, s. 342 i n.

7 Zob. J. Barcik, T. Srogosz, *op. cit.*, s. 145.

organizacje międzynarodowe jako podmioty prawa międzynarodowego mogą zawierać umowy o charakterze międzynarodowym, występować jako strony przed sądami międzynarodowymi i uczestniczyć w konferencjach międzynarodowych. Organizacje międzynarodowe utrzymują regularne stosunki z państwami.

3.3. Rodzaje organizacji międzynarodowych rządowych – kryteria wyodrębniania

Z racji daleko zaawansowanego rozwoju stosunków międzynarodowych oraz faktu, że państwa przestały dominować na arenie międzynarodowej jako jedyne podmioty, należy dokonać klasyfikacji organizacji międzynarodowych. Poprzez wskazanie różnych kryteriów wyodrębniania organizacji międzynarodowych łatwiej będzie zrozumieć funkcje i role, które pełnią. **Kryteriami klasyfikującymi organizacje międzynarodowe są zwykle: zasięg członkostwa i zakres kompetencji oraz stopień ich władzy⁸.**

Zgodnie z kryterium zasięgu członkostwa można wyróżnić **organizacje powszechne (uniwersalne) i regionalne (partykularne)**. Organizacje powszechne mogą obejmować wszystkie państwa świata. Obecnie najważniejszą organizacją o tym charakterze jest Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ). Do organizacji o charakterze powszechnym zaliczane są także **międzynarodowe organizacje wyspecjalizowane**.

Organizacje regionalne obejmują swoim zasięgiem państwa położone na określonej części jakiegoś kontynentu lub regionu. Do innych kryteriów klasyfikacyjnych pozwalających zróżnicować organizacje międzynarodowe partykularne można zaliczyć **religię, etniczność, bogactwa naturalne**. Organizacje te ze swej natury skupiają mniejszą liczbę członków niż organizacje o charakterze uniwersalnym. Do organizacji regionalnych zaliczyć można m.in. Radę Europy, czy Ligę Państw Arabskich.

Nieco inną nomenklaturę nazewniczą organizacji międzynarodowych proponują W. Czapliński i A. Wyrozumska. Według tych autorów organizacje międzynarodowe dzielą się na **uniwersalne i zamknięte⁹**. Wskazane typy organizacji nie różnią się niczym od organizacji powszechnych i regionalnych. Jedyнным elementem różnicującym (co wspomniano wyżej) jest nazwa: uniwersalne = powszechne, zamknięte = regionalne (partykularne).

⁸ Zob. L. Antonowicz, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 2006, s. 172.

⁹ W. Czapliński, A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 335-336; w podobny sposób do klasyfikacji organizacji międzynarodowych podchodzi M. Shaw twierdząc, że najprostszą metodą podziału organizacji międzynarodowych jest podział na instytucje o charakterze uniwersalnym, organizacje regionalne i prawne aspekty instytucji międzynarodowych – zob. M. Shaw, *op. cit.*, s. 660.

W. Czapliński i A. Wyrozumska podają także, że „*szczególne znaczenie wśród organizacji międzynarodowych zajmują – organizacje ponadnarodowe*”. Status organizacji ponadnarodowych jest bardzo podobny do statusu innych organizacji międzynarodowych. Ich specyfiką jest natomiast możliwość oddziaływania na państwa członkowskie. Otóż, organizacje ponadnarodowe mogą – w stosunku do swoich członków – stanowić przepisy prawa. Dodatkowo posiadają swoistą autonomię sądową oraz autonomię finansową¹⁰.

Ze względu na zakres kompetencji organizacje międzynarodowe można podzielić na **organizacje o kompetencjach ogólnych**, które rozwijają i realizują działalność we wszystkich istotnych aspektach stosunków międzynarodowych oraz **organizacje specjalne lub funkcjonalne**, których zadania są ograniczone do wybranych i specjalnych aspektów stosunków międzynarodowych (np. ekonomicznych, gospodarczych, kulturalnych czy ochrony praw człowieka).

W odniesieniu do kryterium stopnia władzy organizacji mamy do czynienia z **organizacjami o charakterze koordynacyjnym i organizacjami o charakterze ponadpaństwowym**. Pierwsze z nich zajmują się koordynowaniem i uzgadnianiem działalności państw członkowskich i przez to zmiierają do realizacji swoich celów. Członkostwo w tych organizacjach opiera się na zasadzie suwerenności podmiotów wchodzących w skład organizacji. Innymi słowy, organizacje te nie mogą zmusić swoich członków do podejmowania konkretnych zobowiązań wbrew ich woli. Organizacje ponadpaństwowe natomiast mają możliwość wpływania na działania państw członkowskich nawet wbrew ich woli. Mamy tutaj do czynienia z sytuacją ograniczenia kompetencji własnej państw członkowskich.

3.4. Funkcje organizacji międzynarodowych

Funkcje organizacji międzynarodowych związane są z typem działalności danej organizacji i wynikają z podstawy prawnej jej funkcjonowania.

W doktrynie wyróżnia się trzy funkcje organizacji międzynarodowych:

- a. **Funkcje regulacyjne**, które polegają na stanowieniu norm i standardów mogących mieć charakter moralny, polityczny lub prawny. Normy te wpływają na relacje, jakie zachodzą pomiędzy podmiotami funkcjonującymi w ramach danej organizacji międzynarodowej;

¹⁰ *Ibidem*.

- b. **Funkcje kontrolne** odnoszące się do badania stanu faktycznego z wzorcem wynikającym z wymienionych w punkcie a) norm. Działania podmiotów uczestniczących w stosunkach międzynarodowych są konfrontowane z treścią norm i jeśli stan faktyczny odbiega od stanu pożądanego wówczas podejmowane są działania korygujące w relacjach międzynarodowych;
- c. **Funkcje operacyjne** dotyczą bezpośredniej działalności organizacji międzynarodowej poprzez świadczenie usług (np. pomocy humanitarnej) przy wykorzystaniu własnego potencjału organizatorskiego oraz materialnego¹¹.

Inni przedstawiciele doktryny wyróżniają dodatkowo **funkcje programujące** dotyczące tworzenia wspólnego programu lub polityki działania w danej sferze zainteresowania; **funkcje integrujące** odnoszące się do tworzenia wspólnego, zharmonizowanego systemu źródeł prawa oraz **funkcje administrujące**, które dotyczą działalności organizatorskiej (biurowej, finansowej, logistycznej etc.) danej organizacji.

Wymienione wyżej funkcje organizacji międzynarodowych nie stanowią katalogu zamkniętego. Przedstawione zostały jedynie główne funkcje. W praktyce można wskazać również na istnienie organizacji pełniących np. **funkcje rozjemcze, arbitrażowe, czy sądowe**.

Organizacje międzynarodowe realizują również **funkcje regulacyjne** i przez to wpływają na działania uczestników obrotu międzynarodowego. Do tych funkcji zwykle zaliczane jest zawieranie umów międzynarodowych, tworzenie prawa wewnętrznego danej organizacji, czy uchwalanie uchwał nieposiadających charakteru wiążącego, tzw. *soft law*. **Funkcje kontrolne** organizacji międzynarodowych mogą być realizowane „do wewnątrz”, jak i „na zewnątrz” danej organizacji. W odniesieniu do stosunków wewnętrznych w organizacji jej działania polegają na zapewnieniu porządku organizacyjnego i rozwiązywaniu sporów do jakich może dochodzić pomiędzy personelem a organizacją. Funkcje kontrolne o charakterze zewnętrznym mają na celu zapewnienie ochrony interesów wszystkich członków danej organizacji. M. Zdanowicz podaje, że ten typ funkcji jest realizowany między innymi przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF), który zajmuje się „ochroną interesów finansowych Unii Europejskiej, walką z oszustwami, korupcją i jakąkolwiek niewłaściwą działalnością, włączając w to postępowanie w obrębie instytucji europejskich”. W przypadku funkcji operacyjnych organizacje niejednokrotnie wypełniają swoją misję świadcząc szeroki wachlarz usług dla np. ludności dotkniętej różnymi klęskami. Realizując funkcje operacyjne podejmowane są działania dotyczące m.in. tworzenia systemów edukacji, pomocy zdrowotnej czy pomocy humanitarnej¹².

11 Zob. m.in. J. Barcik, T. Srogosz, *op. cit.*, s. 148; także M. Zdanowicz, *op. cit.*, s. 83-84.

12 *Ibidem*.

3.5. Struktura organizacji międzynarodowych

Każda organizacja, niezależnie od jej rodowodu oraz funkcji, dla swojego sprawnego funkcjonowania potrzebuje wewnętrznej struktury. Nie można wskazać na jeden właściwy schemat organizacyjny organizacji międzynarodowych. Właściwie każda organizacja, w zależności od katalogu swoich funkcji posiada specyficzne organy wewnętrzne. Oczywiście istnieją w doktrynie próby klasyfikacji organów organizacji międzynarodowych. Na przykład W. Góralczyk i S. Sawicki wskazują, że organy te są przeważanie trójstopniowe: „a) organ typu zgromadzenia ogólnego, w którym reprezentowani są wszyscy członkowie, posiadający ogólne kompetencje (np. Zgromadzenie Ogólne ONZ); b) organ typu rady, o węższym składzie, posiadający kompetencje wykonawcze (np. Rada Bezpieczeństwa ONZ); c) organ w postaci sekretariatu lub biura, składający się z funkcjonariuszy międzynarodowych, wykonujący czynności techniczne i biurowe (np. Sekretariat ONZ).”¹³

Podkreślić należy, iż fakt powstania, a później istnienia organizacji międzynarodowej uzależniony jest od istnienia stałych organów. Oznacza to, że każda organizacja musi posiadać pewną strukturę instytucjonalną. Systematyka wewnętrzna organów jest istotna, bowiem kształtuje kompetencje w ramach struktury wewnętrznej organizacji. Natomiast same nazewnictwo stanowi już kwestię drugorzędną. Zwykle jednak spotykamy organy o charakterze plenarnym, o charakterze decyzyjnym i sekretariatu. Istotne jest, że każdy z elementów struktury wewnętrznej różni się między sobą pod względem charakteru swojego składu, sposobu powoływania, zakresu kompetencji czy też trybu działania¹⁴. Poza tym, wszystkie kompetencje, które przypisane są danej organizacji międzynarodowej i wynikają z jej dokumentów statutowych muszą być podzielone pomiędzy jej organy wewnętrzne.

W ramach struktur wewnętrznych organizacji międzynarodowych można wyróżnić także organy o charakterze sądowym i organy pomocnicze. W przypadku organów sądowych ich „zadaniem jest rozstrzyganie sporów pomiędzy państwami członkowskimi (działają wówczas jak klasyczne sądy międzynarodowe), pomiędzy organami danej organizacji (jurysdykcja konstytucyjna), pomiędzy funkcjonariuszami organizacji a organizacją jako pracodawcą (sądy pracy), a w pewnych sytuacjach również pomiędzy jednostkami a organami organizacji lub państwami (jurysdykcja administracyjna). Jurysdykcja sądów może ponadto obejmować także rozstrzyganie sporów na podstawie klauzuli arbitrażowych, może dotyczyć wykładni prawa stanowionego przez daną organizację, a także – czę-

13 W. Góralczyk, S. Sawicki, *op. cit.*, s. 295 cyt. za J. Barcik, T. Srogosz, *op. cit.*, s. 149.

14 Zob. L. Antonowicz, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 2008, s. 185.

sto nieformalnie – w praktyce może obejmować także tworzenie prawa.”¹⁵ Jeśli chodzi o organy pomocnicze, to ich występowanie jest w pewnym sensie zarezerwowane dla bardzo dużych organizacji międzynarodowych realizujących wiele funkcji. Dzięki temu nie rozbudowuje się struktury administracyjnej danej organizacji zaopatrując ją w potrzebnych ekspertów, a jedynie powołuje ciała pomocnicze lub doradcze, których zadaniem jest opiniowanie, doradzanie i czasami też rozstrzyganie sporów lub projektowanie przepisów prawa¹⁶. Niekiedy w ramach organizacji międzynarodowych powołuje się także jednostki zwane **radami** lub **komitetami**, które mogą mieć charakter organów pomocniczych¹⁷.

Dosyć interesującą systematykę organów wewnętrznych organizacji międzynarodowych można znaleźć w publikacji J. Barcika i T. Srogosza. Autorzy ci wyodrębnili trzy grupy organów wewnętrznych według następujących kryteriów: a) **status prawny członków organu**; b) **funkcje decyzyjne organu**; c) **miejsce w strukturze organizacji**.

W oparciu o pierwsze kryterium można wyróżnić **organy międzypaństwowe**, które składają się z przedstawicieli państw. Poza tym **organy złożone z funkcjonariuszy międzynarodowych**, czyli pracowników organów, a także **organy parlamentarne** składające się z przedstawicieli parlamentów państw członkowskich lub też parlamentarzystów wybieranych bezpośrednio. Wśród tej grupy organów znajdują się także **organy złożone z przedstawicieli reprezentujących różne grupy interesów**. Uwzględniając funkcje decyzyjne organu można wskazać na następujące rodzaje organów: **naczelne**, które podejmują rozstrzygnięcia w najważniejszych sprawach; **wykonawcze** oraz **administracyjne** zajmujące się bieżącą obsługą administracyjno-biurową. Ze względu na miejsce w strukturze organizacji wyróżnia się **organy główne** i **organy pomocnicze**¹⁸.

3.6. Organizacje międzynarodowe rządowe – wybrane przykłady

Wymienienie i charakterystyka wszystkich organizacji międzynarodowych, które obecnie funkcjonują na świecie przekracza zakres niniejszego podręcznika. Dla potrzeb dydaktycznych podajemy jedynie przykłady kilku wybranych organizacji (Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy oraz Unii Europejskiej), które pozwolą lepiej zrozumieć istotę i znaczenie tego typu podmiotów w relacjach międzynarodowych.

15 W. Czaplński, A. Wyrozumska, op.cit., s. 363.

16 Ibidem, s. 364.

17 Zob. R. Bierzanek, J. Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, Warszawa 2005, s. 288.

18 J. Barcik, T. Srogosz, op.cit., s. 149.

3.6.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Uznawana jest za największą organizację międzynarodową na świecie i jest jednocześnie przykładem organizacji powszechnej o kompetencjach ogólnych oraz organizacją koordynacyjną. W praktyce i doktrynie spotykane jest jeszcze pojęcie «systemu ONZ», «systemu NZ», «rodziny NZ». Używane jest ono na określenie ONZ, organizacji międzynarodowych powiązanych z ONZ (tzw. wyspecjalizowanych), programów, funduszy i agencji NZ¹⁹. ONZ Powstała na fundamencie Ligi Narodów, aczkolwiek jest dużo stabilniejszą organizacją niż jej poprzedniczka. Organizacja Narodów Zjednoczonych jest specyficznym forum, na którym podejmowane są decyzje o charakterze uniwersalnym i odnoszące się oczywiście do współpracy międzynarodowej, co w pewnym sensie przesądza o jej wyjątkowości i trwałości. Pomimo tego, że jest ona krytykowana za brak sprawności instytucjonalnej, brak efektów w utrzymywaniu porządku i bezpieczeństwa na świecie, to niezmiennie trwa przy swoich zasadach i celach.

Podstawą prawną funkcjonowania ONZ jest umowa międzynarodowa zwana Kartą Narodów Zjednoczonych (KNZ) podpisana w San Francisco 26 czerwca 1945 roku²⁰. Karta weszła w życie 24 października 1945 roku. W Kartie Narodów Zjednoczonych określone zostały cele ONZ, zasady członkostwa w organizacji, jej struktura oraz rola i znaczenie podstawowych organów. Na podst. art. 1 KNZ nadrzędnym celem ONZ jest **utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz łagodzenie i załatwianie, w drodze pokojowej, według zasad sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, sporów lub sytuacji mogących prowadzić do naruszenia pokoju**. Innymi słowy, głównymi celami, którym służy ONZ są:

19 W skład systemu NZ [Narodów Zjednoczonych] wchodzi następujące organizacje wyspecjalizowane: Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego (ICAO), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), Bank Światowy (IBRD), Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF), Powszechny Związek Pocztowy (UPU), Międzynarodowa Unia Telekomunikacyjna (ITU), Światowa Organizacja Meteorologiczna (WMO), Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO), Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO), Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa (IFAD), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłu (UNIDO), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Turystyki (UNWTO), System NZ stanowią również następujące programy, fundusze i agencje: Konferencja NZ ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD), Program NZ ds. Rozwoju (UNDP), Wysoki Komisarz ds. Uchodźców (UNHCR), Agencja NZ ds. Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie (UNWRA), Fundusz NZ na rzecz Dzieci (UNICEF), Fundusz NZ ds. Ludnościowych (UNFPA), Światowy Program Żywnościowy (WFP), Program NZ ds. Międzynarodowej Kontroli Narkotyków (UNDCP), Program NZ ds. Osiedli Ludzkich (HABITAT), Program NZ ds. Ochrony Środowiska (UNEP).

20 Dz.U. 1947, nr 23, poz. 90 z późn. zm.

- 1) utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;
- 2) rozwijanie przyjaznych stosunków między narodami, opartych na poszanowaniu zasady równych praw i samostanowienia narodów;
- 3) rozwiązywaniu w drodze współpracy zagadnień międzynarodowych o charakterze społecznym, gospodarczym, kulturalnym i humanitarnym oraz w zakresie ochrony praw człowieka;
- 4) stanowiącym ośrodkiem uzgadniania działalności międzynarodowej, zmierzającej do osiągnięcia wymienionych wyżej wspólnych celów.

Wszyscy członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych są suwerenni i równi względem siebie, co oznacza oczywiście, że nie powinniśmy traktować ONZ jako bytu państwowego. Członkowie ONZ podejmują działania w dobrej wierze oraz załatwiają spory międzynarodowe środkami pokojowymi, w taki sposób, żeby nie dopuścić do zagrożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości. Poza powyższym, członkowie Organizacji powstrzymują się od użycia siły lub groźby jej użycia względem któregośkolwiek z państw. Zasady przyjęte w art. 2 Karty uznawane są jednocześnie za kanon prawa międzynarodowego.

Procedurę przyjęcia w poczet członków ONZ określa art. 4 Karty Narodów Zjednoczonych. Otóż, każde państwo „milujące pokój”, które pragnie przystąpić do ONZ składa do Sekretarza Generalnego ONZ wniosek podpisany przez głowę tego państwa bądź szefa rządu. We wniosku tym zawierać się musi zobowiązanie wnioskodawcy do przestrzegania zobowiązań wynikających z Karty. Następnie wniosek jest opiniowany przez Radę Bezpieczeństwa (z prawem weta stałych członków) oraz poddawany głosowaniu przez Zgromadzenie Ogólne, które musi wyrazić swoją zgodę większością 2/3 głosów. Ustanie członkostwa możliwe jest przez samodzielne wystąpienie państwa lub w wyniku uporczywego łamania zasad Karty przez wykluczenie dokonane na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Organami ONZ, zgodnie z treścią Karty (art. 7), są: 1) Zgromadzenie Ogólne (ZO); 2) Rada Bezpieczeństwa (RB); 3) Rada Gospodarczo-Społeczna; 4) Rada Powiernicza – działalność zawieszona w 1994 roku po uzyskaniu niepodległości przez ostatnie terytorium powiernicze jakim była Republika Palau; 5) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości; 6) Sekretariat.

Organem o charakterze plenarnym i jedynym w strukturze ONZ, w którym reprezentowane są wszystkie państwa członkowskie jest Zgromadzenie Ogólne. W jego skład wchodzi przedstawiciele państw, którzy zasiadają w nim na zasadzie pełnomocnictwa. ZO współdziała z Radą Bezpieczeństwa w sprawach przyjęcia, wykluczenia i zawieszenia członków. Ponadto określa budżet organizacji i wyznacza składki członkowskie, tworzy i likwiduje organy pomocnicze, zatwierdza umowy międzynarodowe

zawierane przez Radę Gospodarczo-Społeczną oraz organizacje wyspecjalizowane. Zgromadzenie Ogólne podejmuje swoje decyzje na zasadzie równości. Oznacza to, że każde państwo posiada tylko jeden głos, zaś decyzje podejmowane są większością zwykłą. W sprawach ważnych wymagana jest większość kwalifikowana 2/3 głosów członków obecnych i głosujących. Zgromadzenie obraduje na corocznych sesjach zwyczajnych trwających od września do początku kolejnego roku. ZO może obradować także podczas sesji nadzwyczajnych zwoływanych na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Drugim podstawowym organem Narodów Zjednoczonych jest Rada Bezpieczeństwa będąca organem o największym znaczeniu politycznym (w strukturze ONZ). Jest bowiem odpowiedzialna za pokój i bezpieczeństwo międzynarodowe. RB składa się z 15 członków, w tym 5 członków stałych (Chiny, Francja, Rosja, USA i Wielka Brytania) oraz 10 członków wybieranych na trwające 2 lata kadencje/okresy, przy czym co roku wymienia się połowę składu Rady Bezpieczeństwa.

Rada obraduje w trybie spotkań odbywających się co 14 dni. Posiedzenia Rady zwołuje jej przewodniczący, w terminach określonych w drodze konsultacji z członkami Rady. Posiedzenia zwoływane są na wniosek Sekretarza Generalnego, jednego z członków Rady lub gdy Rada ma zająć się sporem lub sytuacją zagrażającą pokojowi lub bezpieczeństwu międzynarodowemu. Sposób głosowania w Radzie uzależniony jest od kwestii będącej przedmiotem rozstrzygnięcia. W sprawach proceduralnych decyzje podejmowane są większością 9 głosów; w innych sprawach większość 9 głosów wymaga jednocześnie, by wśród tych głosów były pozytywne głosy wszystkich członków Rady.

Rada Społeczno-Gospodarcza jest organem ONZ ds. ekonomicznych i społecznych. Członków Rady na 3-letnią kadencję wybiera Zgromadzenie Ogólne, zaś co roku odnowieniu ulega 1/3 składu Rady. Działalność Rady Społeczno-Gospodarczej sprowadza się do proponowania prowadzenia analiz pewnych zagadnień znajdujących się w kręgu jej zainteresowań oraz zaleceń kierowanych do innych organów ONZ. Rada zwołuje konferencje międzynarodowe, inicjuje zawieranie konwencji oraz innych porozumień. Rada pracuje głównie w ramach trzech stałych komitetów: gospodarczego, społecznego i programowego.

Jednym z najważniejszych z punktu widzenia stosunków międzynarodowych organem sądowym jest Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości będący jednocześnie organem ONZ. Trybunał składa się z 15 sędziów wybieranych na okres 9 lat z prawem reelekcji. Odnowienie składu MTS następuje co 3 lata i wówczas wymieniana jest 1/3 składu sędziowskiego. Sędziów wybierają Zgromadzenie Ogólne i Rada Bezpieczeństwa bezwzględną większością głosów spośród kandydatów proponowanych przez grupy narodowe arbitrowi Stałego Trybunału Arbitrażowego. Międzynarodowy Trybu-

nal Sprawiedliwości zajmuje się rozpatrywaniem sporów prawnych, a w szczególności dokonuje wykładni traktatu, wszystkich zagadnień prawa międzynarodowego, naruszeń prawa międzynarodowego oraz charakteru lub rozmiarów odszykowań w związku z naruszeniem prawa międzynarodowego.

Organem pomocniczym i technicznym zarazem względem całej Organizacji Narodów Zjednoczonych jest Sekretariat z Sekretarzem generalnym na czele. Oprócz Sekretarza w skład tego organu wchodzi funkcjonariusze międzynarodowi, których na obecną chwilę jest ponad 14 tys. i którzy reprezentują wszystkie „geograficzne miejsca” na świecie. Zadania Sekretariatu polegają przede wszystkim na obsłudze administracyjnej, budżetowo-finansowej i prawnej pozostałych organów ONZ. Sekretarza Generalnego powołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Rady Bezpieczeństwa. Rola i zadania Sekretarza uwarunkowane są jego osobistym charakterem i pozycją.

3.6.2. Rada Europy (RE)

Statut Rady Europy powołujący ją do życia podpisano w Londynie 5 maja 1949 roku, zaś wszedł w życie 3 sierpnia tego samego roku²¹. Powstanie Rady Europy było efektem ścierających się koncepcji o charakterze integracyjnym, które pojawiły się tuż po II wojnie światowej. Ciekawe jest, że statut Rady Europejskiej nie jest jedyną podstawą prawną dla tej organizacji. Otóż, w ramach swoich działań Rada wypracowuje tzw. „konwencje statutowe”, które są umowami międzynarodowymi zawartymi pod auspicjami Rady Europy. Konwencje te, obok „głównego” statutu, są także podstawą funkcjonowania Rady. Konwencje statutowe dla swojej ważności muszą być podpisane i ratyfikowane przez wszystkie państwa członkowskie organizacji. Państwo europejskie pretendujące do członkostwa w Radzie Europy jest zobowiązane przystąpić do statutu organizacji oraz do niektórych konwencji, m.in.: Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, czy Europejskiej konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. W ostatnich latach państwa członkowskie dążą do poszerzenia katalogu tzw. konwencji statutowych.

Rada Europy jest organizacją międzynarodową regionalną, która posiada cechy organizacji o kompetencjach ogólnych oraz organizacji o charakterze koordynacyjnym.

Głównym zadaniem Rady jest dążenie do osiągnięcia większej jedności mię-

²¹ Dz.U. 1994, nr 11, poz. 565.

dzy państwami członkowskimi żeby zabezpieczyć i urzeczywistnić ideały i zasady będące wspólnym dziedzictwem. Dodatkowo, działalność Rady skupia się na ułatwianiu postępu gospodarczego i społecznego. Cele Rady Europy, które wynikają z art. 3 Statutu są jednocześnie warunkami członkostwa w tej organizacji i zaliczamy do nich przede wszystkim: zagwarantowanie praworządności, przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wolności. Celami szczegółowymi tej organizacji są natomiast: obrona praw człowieka i demokracji pluralistycznej, popieranie i rozwój europejskiej tożsamości kulturalnej, rozwiązywanie ważnych problemów społecznych, partnerstwo polityczne z krajami rozwijającymi się (tzw. nowymi demokracjami) i wspieranie zachodzących w nich reform.

Struktura Rady Europy jest nieco mniej skomplikowana niżli struktura Organizacji Narodów Zjednoczonych i składa się z trzech organów, przy czym ostatni powołano do życia w 1994 roku, czyli aż po 45 latach od jej powstania.

Organem Rady o charakterze doradczym jest **Komitet Ministrów** składający się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich. Ministrowie mogą być zastępowani w Radzie przez innych członków. Państwa członkowskie posiadają też swoich delegatów w Radzie, którymi są ambasadorowie państw członkowskich akredytowani przy Radzie Europy. Decyzje podejmowane przez Komitet mają charakter zaleceń lub umów międzynarodowych poddawanych następnie ratyfikacji przez państwa członkowskie. Wszystkie uchwały Komitetu podejmowane są jednomyślnie, zwykłą większością głosów lub większością kwalifikowaną 2/3 głosów, co jest oczywiście uzależnione przedmiotem decyzji. Każdemu państwu członkowskiemu Rady przysługuje jeden głos.

Organem doradczym Komitetu Ministrów jest **Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy**. W jego skład wchodzi przedstawiciele parlamentów wszystkich państw członkowskich wybrani przez te parlamenty. Każdy przedstawiciel może mieć zastępcę, który w razie jego nieobecności może zasiadać, przemawiać i głosować w jego imieniu. Główną funkcją Zgromadzenia jest pełnienie roli forum dialogu europejskiego i promowanie jedności politycznej Europy. Zgromadzenie opiniuje każdą sprawę przekazaną mu przez Komitet Ministrów, ale także omawia i formułuje zalecenia we wszystkich sprawach obejmujących cele i zakres działania Rady Europy.

Trzecim organem w wewnętrznej strukturze Rady Europy jest **Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych** składający się z przedstawicieli państw członkowskich w liczbie odpowiadającej członkom Zgromadzenia Parlamentarnego. Kongres dzieli się na dwie Izby: Izbę Władz Lokalnych i Izbę Regionów. Głównym zadaniem Kongresu jest monitorowanie wdrażania „konwencji samorządowych” Rady Europy. Poza tym zajmuje się on także koordynacją działalności instytucji i organów promują-

cych samorządność. Kongres nadaje także nagrody europejskie dla programów telewizyjnych poświęconych idei i praktyce samorządności.

Obsługą techniczną i administracyjną Rady Europy oraz wszystkich jej organów zajmuje się **Sekretariat** złożony z Sekretarza Generalnego, zastępcy Sekretarza oraz personelu administracyjnego. Sekretarza Generalnego i jego zastępców mianuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Komitetu Ministrów. Sekretarz Generalny koordynuje działalność RE i wytycza jej kierunek.

3.6.3. Unia Europejska (UE)

Unia Europejska jest przykładem organizacji międzynarodowej regionalnej o kompetencjach szczególnych. Na tle wymienionych wyżej organizacji jest ona dosyć specyficznym podmiotem, bowiem więzi pomiędzy państwami członkowskimi mają ściśle określony charakter polityczny, gospodarczy i społeczny. Niewątpliwie, co wymaga podkreślenia, Unia Europejska nie jest państwem pomimo różnych politycznych aspiracji państw członkowskich, posiada natomiast podmiotowość prawnomiędzynarodową, co wynika z Traktatu Lizbońskiego podpisanego 13 grudnia 2007 roku. Jednolita Unia Europejska stała się podmiotem prawa, co z pewnością ułatwia jej funkcjonowanie w kontekście wcześniejszych regulacji traktatowych. Unia Europejska po ratyfikacji Traktatu z Lizbony posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych w każdym z Państw Członkowskich. Zdolność ta ma najszerszy z możliwych charakter, jaki przewiduje prawo wewnętrzne Państw Członkowskich. Może ona (Unia) nabywać lub zbywać mienie ruchome i nieruchome oraz stawać przed sądem. W realizacji tych czynności jest reprezentowana przez Komisję.

Z racji na charakter i zakres niniejszego opracowania przedstawienie dokładnej historii tworzenia się i rozwoju Unii Europejskiej nie jest możliwe. Dlatego też zaprezentowane zostały wybrane, aczkolwiek bardzo istotne „zdarzenia”, które w pewnym sensie określiły obecną formułę Unii.

Historia Unii sięga lat 50. XX wieku. Wówczas w ramach Planu Schumana powstała koncepcja stworzenia wspólnoty gospodarczej – Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Wspólnotę tę powołano do życia na mocy traktatu podpisanego w Paryżu 18 kwietnia 1951 roku. Sygnatariuszami tego traktatu były Belgia, Francja, Luksemburg, Holandia, Republika Federalna Niemiec, Włochy, które tym samym doprowadziły do stworzenia wspólnego rynku węgla i stali. Najważniejszym celem, który obrali sobie sygnatariusze Traktatu była chęć zbudowania w Europie stabilnej współpracy ekonomicznej i politycznej po reperkusjach II wojny światowej. Następnie 25 marca 1957 roku zawarty został w Rzymie Traktat powołujący Europejską Wspólnotę Gospodarczą. Ideą powołania do życia tej Wspólnoty było umocnienie rozwijającej się współpra-

cy gospodarczej oraz wprowadzenia nowych zasad wspólnej polityki. W roku 1986 zawarto dokument umacniający jeszcze bardziej współpracę gospodarczą i tworzący rynek wewnętrzny – Jednolity Akt Europejski. Wraz z rozwojem ekonomicznym Wspólnot zaczęto dążyć do zacieśniania współpracy politycznej, co w efekcie doprowadziło do podpisania w 1991 roku Traktatu z Maastricht²² (wszedł w życie w 1993 roku), który do istniejącej formuły współpracy „dolożył” system współpracy międzyrządowej, co z kolei doprowadziło do powołania Unii Europejskiej. W roku 2000 rozpoczęły się prace nad tak zwaną „strategią lizbońską”, której głównym założeniem była zmiana sposobu funkcjonowania Unii, jej reforma i unowocześnienie pod każdym możliwym względem. W efekcie doprowadzono do podpisania w 2007 roku Traktatu Lizbońskiego zwanego „Traktatem Konstytucyjnym”, który uznał podmiotowość Unii Europejskiej plasując ją tym samym w „grupie” organizacji międzynarodowych.

Struktura „filarowa” Unii Europejskiej, co wynikało z Traktatu z Maastricht, uległa zasadniczej zmianie. Otóż Traktat z Lizbony zniósł dotychczasową strukturę Unii zastępując Filar I – „wspólnotę”, Filar II – „Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa UE” oraz Filar III – „Współpraca Policyjna i Sądowa w Sprawach Karnych” jednolitą Unią Europejską wyposażoną w podmiotowość prawną. Oznacza to likwidację WE (jej kompetencje przejęła UE jako następcą prawny), choć ustanawiający ją traktat (TWE) nadal pozostaje w mocy (zmianie uległa natomiast jego nazwa: z TWE na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – TFUE). Ponieważ nadal obowiązywać będzie także TUE, Unia działać będzie w oparciu o dwa traktaty: TUE i TFUE (dawny TWE). Wypada zauważyć, że z zakresu jednolitej UE, zgodnie z Traktatem Lizbońskim wyłączona będzie Europejska Wspólnota Energii Atomowej (traktat o EWAE będzie nadal obowiązywał, a wspólnota ta pozostanie samodzielną, choć ściśle powiązaną z UE organizacją międzynarodową).

Traktat z Lizbony zmodyfikował cele Unii Europejskiej (w stosunku do tych określonych we wcześniejszych traktatach, jak i Traktacie z Nicei). Dużo większy nacisk położono na kwestie społeczne i stosunki zewnętrzne Unii. Cele Unii powinny być realizowane za pomocą tak zwanych **jednolitych ram instytucjonalnych**. Wprawdzie jednolite ramy instytucjonalne wiążą się ściśle z dotychczasowym podziałem na filary, to ich wprowadzenie ma na celu uniknięcie autonomizacji struktur instytucjonalnych funkcjonujących w ramach trzech filarów. Dzięki temu zapobiegnie się rozbijaniu jednolitości Unii Europejskiej. Traktat z Lizbony postanowił o uchyleniu dotychczasowego art. 3 TUE, zamieszczając w art. 9 TUE regulację, zgodnie z którą: Unia dysponuje ramami

²² Dz.Urz. C191 z 29 lipca 1992.

instytucjonalnymi, które mają na celu propagowanie jej wartości, realizację jej celów, służenie jej interesom, interesom jej obywateli oraz interesom Państw Członkowskich, jak również zapewnienie spójności, skuteczności i ciągłości jej polityk oraz działań.

Wejście w życie Traktatu z Lizbony miało także zapobiec traktowaniu Unii jako „niedokończonej demokracji”. W znowelizowanej treści TUE pojawił się Tytuł II dotyczący zasad demokratycznych, którym holdować będzie Unia. Zgodnie z treścią art. 9: we wszystkich swoich działaniach Unia przestrzega zasady równości swoich obywateli, którzy są traktowani z jednakową uwagą przez jej instytucje, organy i jednostki organizacyjne. Obywatel Unii jest każda osoba mająca przynależność do Państwa Członkowskiego. Obywatelstwo Unii ma charakter dodatkowy w stosunku do obywatelstwa krajowego i nie zastępuje go. Uzupełniając treść art. 9 należy odnieść się także do treści art. 10, w którym rozwinięto kwestię zasad. Otóż uznano, że podstawą działalności UE jest demokracja przedstawicielska. Poza tym, Obywatele Unii są bezpośrednio reprezentowani na poziomie Unii w Parlamencie Europejskim. Państwa natomiast reprezentowane są w Radzie Europejskiej przez swoich szefów państw lub rządów, a w Radzie przez swoje rządy. W życiu demokratycznym Unii Europejskiej mają prawo uczestniczyć wszyscy jej obywatele, zaś partie polityczne funkcjonujące na poziomie Unii mają na celu kształtowanie europejskiej świadomości politycznej i wyrażania woli obywateli Unii. Innymi ważnymi zasadami Unii Europejskiej są:

1. poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności, co można wyraźnie odczytać z treści Karty Praw Podstawowych, która została integralną częścią Traktatu z Lizbony. Traktat ten przewiduje również przystąpienie Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka;
2. zasada państwa prawnego składająca się z takich elementów jak: legalizm, pewność prawna, ochrona uzasadnionych oczekiwań; niedziałanie prawa wstecz; proporcjonalność; dostępność aktów prawa europejskiego dla wszystkich obywateli;
3. poszanowanie tożsamości narodowej Państw Członkowskich, co wiąże się z definicją narodu, pojmowanego przez pryzmat wspólnoty etnicznej, politycznej lub kulturowej. Najbardziej wyrazistym przejawem realizacji tej zasady jest poszanowanie języków narodowych państw członkowskich i przyjęcie aż 23 języków urzędowych UE.

Z racji na zakres i zasięg działania Unii Europejskiej jej system instytucjonalny jest bardzo mocno rozbudowany i jednocześnie wspomagany przez olbrzymią rzeszę urzędników europejskich sprawiających, że ten mechanizm funkcjonuje sprawnie.

Określanie celów strategicznych Unii w niemal wszystkich zakresach zajmuje się Rada Europejska, która swoje decyzje podejmuje w drodze konsensusu poli-

tycznego, co jest nie lada wyzwaniem dla dyplomacji państw członkowskich. Rada jako ciało nieformalne pojawiła się po raz pierwszy w roku 1974. Pierwsze podstawy traktowe uzyskała dopiero w 1986 roku w Jednolitym Akcie Europejskim. W świetle Traktatu o UE w wersji Traktatu Nicejskiego²³ podstawę tę tworzy art. 4 TUE. Traktat z Lizbony zmienił dotychczasowy skład Rady Europejskiej. Tworzą ją: szefowie państw lub rządów państw członkowskich UE, jak również przewodniczący Rady Europejskiej oraz przewodniczący Komisji. W jej pracach uczestniczy ponadto Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa. Rada Europejska nadaje impulsy niezbędne do rozwoju Unii i zajmuje się określaniem ogólnych kierunków i priorytetów politycznych. Nie pełni ona funkcji prawodawczej i posiada kompetencje w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Rada przyjmuje wytyczne, na podstawie których Unia prowadzi z państwem członkowskim negocjacje zmierzające do zawarcia umowy o wystąpieniu z UE. Rada Europejska obraduje pod przewodnictwem Przewodniczącego Rady Europejskiej, którego wybiera sama na 2,5-letnią kadencję, przy czym kadencja ta może być odnowiona jeden raz. Głównym kryterium wyboru Przewodniczącego jest zastrzeżenie, że nie może on pełnić żadnej krajowej funkcji publicznej. Przewodniczący przejął dotychczasowe kompetencje Prezydencji i zajmuje się:

1. przewodniczeniem Radzie Europejskiej i prowadzeniem jej obrad;
2. przygotowywaniem prac Rady i zapewnieniem ich ciągłości we współpracy z przewodniczącym Komisji i na podstawie prac Rady do Spraw Ogólnych;
3. wspomaganie osiągnięcia spójności i konsensusu w Radzie Europejskiej;
4. przedstawianiem Parlamentowi Europejskiemu sprawozdań z każdego posiedzenia Rady Europejskiej.

Ponadto, Przewodniczący Rady Europejskiej zapewnia na swoim poziomie oraz w zakresie swojej właściwości reprezentację Unii na zewnątrz w sprawach dotyczących WPZiB, bez uszczerbku dla uprawnień Wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa.

Kolejnym organem „politycznym” jest Rada Unii Europejskiej składająca się z przedstawicieli państw członkowskich szczebla ministerialnego. Rada Unii może mieć charakter ogólny lub specjalny. Oznacza to, że w przypadku „charakteru ogólnego” zasiadają w niej ministrowie spraw zagranicznych państw członkowskich, zaś w Radzie o „charakterze specjalnym” ministrowie reprezentujący różne resorty w zależności od problematyki obrad (np. ministrowie ds. rolnictwa, ministrowie ds. ochrony środowiska etc.). Możliwe konfiguracje składu Rady nie zostały dokładnie uregulo-

²³ Dz.Urz. C 80 z 10.03.2001.

wane w Traktacie z Lizbony. Jednakże „dwa składy Rady” uzyskały podstawy traktatowe: Rada ds. Ogólnych i Rada do Spraw Zagranicznych. Pierwsza z nich zapewnia spójność prac różnych składów Rady: przygotowuje posiedzenia Rady Europejskiej i zapewnia ich ciągłość w powiązaniu z przewodniczącym Rady Europejskiej i Komisją. Druga – opracowuje działania zewnętrzne Unii na podstawie strategicznych kierunków określonych przez Radę Europejską oraz zapewnia spójność działań Unii.

Kolejnym organem w strukturze instytucjonalnej Unii jest **Komisja Europejska**, która sprawuje władzę wykonawczą i zajmuje się monitorowaniem oraz nadzorowaniem implementacji prawa europejskiego do krajowych porządków prawnych państw członkowskich. Komisja pracuje pod kierownictwem Przewodniczącego Komisji. Wewnętrznie dzieli się na dyrektoriaty generalne, które w strukturze władz państwowych odpowiadają ministerstwom. Głównymi funkcjami Komisji są: inicjatywa prawodawcza, nadzorowanie wdrażania prawa wspólnotowego. Komisja wykonuje także pewne kompetencje w zakresie spraw zagranicznych i spraw finansowych. Wejście w życie Traktatu Lizbońskiego uszczupliło nieco kompetencje Komisji, bowiem powołane zostały dwa nowe stanowiska (urzędy) w Unii (o czym wspomiano już wyżej): Przewodniczącego Rady Unii Europejskiej zwanego potocznie „Prezydentem Unii”, i Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa powoływany przez Radę Europejską, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa jest odpowiedzialny za dwie istotne (z punktu widzenia stosunków międzynarodowych) sfery: politykę zagraniczną i politykę bezpieczeństwa w tym politykę obrony. Głównym zadaniem Przedstawiciela, powoływanego na okres pięciu lat, jest dbałość o stosunki dyplomatyczne Unii Europejskiej z państwami trzecimi. Do pomocy w wykonywaniu swoich zadań Przedstawiciel posiada Europejską Służbę Działań Zewnętrznych. Ten urząd współpracuje ze służbami dyplomatycznymi państw członkowskich UE, tworząc tym samym swoistą sieć współpracy. W zakresie kompetencji Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa mieści się m.in.: a) prowadzenie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i tym samym udział w tworzeniu tych polityk; b) uczestnictwo w pracach organów UE; c) podejmowanie działań zmierzających do zachowania spójności polityki zagranicznej państw członkowskich UE; d) koordynowanie cywilnych i wojskowych misji pokojowych i misji prewencyjnych (zapobiegających konfliktom) etc.

Organem o charakterze przedstawicielskim w strukturach Unii Europejskiej jest **Parlament Europejski** złożony z parlamentarzystów wybieranych w wyborach powszechnych i bezpośrednich przez wszystkich obywateli Unii. Kadencja parlamentarzystów trwa 5 lat, zaś kieruje nim Przewodniczący wybierany na 2,5 letnią kadencję. Sesje plenarne odbywają się w Strasburgu, Sekretariat mieści się w Luksemburgu, zaś prace poszczegól-

nych Komisji Parlamentu realizowane są głównie w Brukseli. Komisje zajmują się pracami przygotowawczymi do sesji plenarnych oraz opracowują bardzo szczegółowe fragmenty polityki. Parlament Europejski bierze udział w procesie legislacyjnym na trzech szczeblach. Otóż, może wydawać opinie na temat projektów dyrektyw i rozporządzeń proponowanych przez Komisję Europejską. Musi wyrazić zgodę na międzynarodowe umowy wynegocjowane przez Komisję oraz na każde rozszerzenie Unii Europejskiej. Bierze udział także w „procedurze współdecydowania”, która zrównała Parlament z Radą.

Do czasu wejścia w życie Traktatu z Lizbony organami o charakterze sędziowskim w Unii Europejskiej były Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji. Pomimo obowiązywania Traktatu z Lizbony funkcje Trybunału nie uległy zasadniczej zmianie. Nadal pełni funkcję sądu międzynarodowego (ponieważ rozstrzyga spory między państwami członkowskimi), sądu konstytucyjnego (rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy organami Unii, zwłaszcza zapewnia realizację zasady równowagi instytucjonalnej, i decyduje o zgodności prawa wtórnego z prawem pierwotnym), sądu administracyjnego (kontroluje legalność aktów prawa unijnego), sądu cywilnego i sądu apelacyjnego od orzeczeń Sądu. Oprócz tego ETS [Trybunał] może działać jako sąd arbitrażowy, na mocy kompromisu zawartego przez zainteresowane państwa. Traktat z Lizbony utrzymał w pewnym sensie wcześniejszą strukturę sądownictwa europejskiego pozostawiając Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Sąd i sądy wyspecjalizowane.

W skład Trybunału wchodzi jeden sędzia z każdego Państwa Członkowskiego i Rzecznicy Generalni, których liczba może wynosić 11. Rzecznicy są jednocześnie zwani adwokatami generalnymi. Co trzy lata następuje odnowienie części składu Trybunału (sędziów i rzeczników). Struktura wewnętrzna Trybunału ma zapewnić funkcjonowanie nie tylko ETS, ale także wszystkich sądów UE. Składa się on z Prezesa wybieranego przez wszystkich sędziów na okres 3-letniej kadencji. Sekretarza powoływanego na 6 lat. Status sekretarza zbliżony jest do statusu sędziego, przy czym nie bierze on udziału w obradach Trybunału ani też wydawaniu orzeczeń. Sekretarza obsługuje administracyjnie Sekretariat złożony z dyrektoriatów obejmujących następujące jednostki: sekretariat trybunału, sekretariat Sądu pierwszej Instancji, Sekretariat Sądu ds. Służby publicznej, Tłumaczenia konferencyjne, Kontakt z mediami i informacja, protokół z Wizyty, Biblioteka i dokumentacja, Tłumaczenia.

Trybunał orzeka w pełnym składzie, w składzie wielkiej izby (13 sędziów) lub w izbach (5 lub 3 sędziów). Jurysdykcja ETS rozciąga się na całość prawa europejskiego i wówczas jest to jurysdykcja obligatoryjna. Może on także sprawować jurysdykcję fakultatywną.

Sąd Pierwszej Instancji został określony przez Traktat z Lizbony jako Sąd. W jego skład wchodzi co najmniej jeden sędzia z każdego państwa członkowskiego.

Sędziowie wybierają spośród siebie na okres trzech lat prezesa, zaś swoje funkcje pełnią zachowując bezstronność i niezależność. Sąd nie ma w swoim składzie rzeczników generalnych, aczkolwiek w uzasadnionych przypadkach taką rolę może pełnić jeden z sędziów. Sąd może orzekać w składzie pełnym i wielkiej izby, ale zazwyczaj orzeka w składach kilkuosobowych (5 lub 3 sędziów). Właściwością Sądu jest rozpatrywanie skarg wniesionych przez osoby fizyczne lub prawne przeciwko rozstrzygnięciom instytucji europejskich. Zajmuje się również skargami składanymi przez Państwa członkowskie na Komisję. Rozpoznaje także sprawy dotyczące pomocy publicznej, antykonkurencji, znaków towarowych oraz odszkodowań za szkody wyrządzone przez pracowników instytucji europejskich, jak i same instytucje. Od orzeczeń Sądu przysługuje odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości.

Kolejnym sądem, w ramach unijnego wymiaru sprawiedliwości, jest Sąd ds. Służby Publicznej, który składa się z 7 sędziów na 6-letnią kadencję. Sędziowie wybierają spośród siebie przewodniczącego na okres 3 lat. Podobnie jak dwa wcześniej omówione sądy obraduje w izbach, które mogą składać się z 3 lub 5 sędziów. W przypadku wyjątkowo skomplikowanych spraw Sąd obraduje w pełnym składzie. Właściwość Sądu ds. Służby Publicznej ograniczona została do rozstrzygania sporów wynikających ze stosunku pracy oraz systemu zabezpieczenia społecznego. Sąd ds. Służby Publicznej może także rozstrzygać w sprawach, w których właściwość została przyznana Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej (np. spory między Europolem, Urzędem Harmonizacji w ramach rynku Wewnętrznego (OHIM) lub Europejskim Bankiem Inwestycyjnym a ich pracownikami).

Wśród pozostałych organów Unii Europejskiej znajdują się: Trybunał Obrachunkowy z siedzibą w Luksemburgu, którego głównym zadaniem jest kontrola finansów Unii, prawidłowości transakcji finansowych oraz procedur budżetowych. Kolejnym organem Unii jest Komitet Społeczno-Ekonomiczny, który reprezentuje rozmaite grupy interesu i konsultuje decyzje podejmowane przez Radę i Komisję w sytuacjach wielkoobszarowości tych decyzji. Komitet Regionów – następny organ Unii – został powołany do życia Traktatem o Unii Europejskiej. Składa się z przedstawicieli samorządów regionalnych i lokalnych wyznaczonych przez państwa członkowskie. Zgodnie z Traktatem Rada i Komisja muszą konsultować się z Komitetem Regionów w sprawach o istotnym znaczeniu dla poszczególnych regionów. Komitet może również wydawać opinie z własnej inicjatywy. Instytucjami finansowymi Unii są Europejski Bank Inwestycyjny oraz Europejski Bank Centralny.

Kazus:

Opinia doradcza MTS w sprawie „Odszkodowań za straty poniesione w służbie Narodów Zjednoczonych” 11 kwietnia 1949r., ICJ. Reports 1949.

Stan faktyczny:

Po rozpoczęciu konfliktu izraelsko-palestyńskiego, w roku 1948 Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) postanowiła wysłać do Palestyny jednego ze swoich funkcjonariuszy, hrabiego Bernadotte będącego jednocześnie obywatelem Szwecji. Reprezentant ONZ w trakcie pełnienia swojej misji został 17 września 1948 roku zastrzelony przez członków jednego z ekstremistycznych ugrupowań izraelskich. W związku ze śmiercią swojego funkcjonariusza Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 3 grudnia 1948 roku w rezolucji upoważniło w Sekretarza Generalnego do skierowania do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wniosku o wydanie opinii doradczej. We wniosku tym postawiono następujące pytania:

1. Jeśli funkcjonariusz Narodów Zjednoczonych (NZ) w trakcie pełnienia swoich obowiązków (misji), w związku z odpowiedzialnością państwa pobytu, poniósł szkodę, to (a) czy ONZ będąc organizacją może wystąpić z roszczeniem przeciwko rządowi (władzom) odpowiedzialnym *de facto* lub *de iure* za szkody wyrządzone Organizacji Narodów Zjednoczonych bądź (b) ofiarom lub upoważnionym przez nie osobom?
2. Jeśli odpowiedź na pytanie 1(b) będzie pozytywna, w jaki sposób działania podjęte przez Narody Zjednoczone można pogodzić z prawami państwa, którego poszkodowany jest obywatelem?

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości odnosząc się do postawionych wyżej pytań, w swojej opinii doradczej, stwierdził, że uprawnienia do wniesienia roszczeń opierających się na przepisach prawa międzynarodowego odwołują się do zwyczajowych metod uznanych w prawie międzynarodowym dla wniesienia, popierania i rozpoznawania roszczeń. Państwa jako pierwotne podmioty prawa międzynarodowego posiadają zdolność wnoszenia pozwów przeciwko innemu państwu. Powstały w związku z tym spór jest sporem pomiędzy równymi sobie podmiotami, zaś jego załatwienie powinno przebiegać w drodze negocjacji i nie może być przekazany, w tym kształcie, do rozstrzygnięcia sądowi międzynarodowemu, chyba że oba państwa zgodzą się na to. Trybunał uznał, że zdolność podmiotów prawa międzynarodowego do wnoszenia roszczeń opierających się na prawie międzynarodowym jest integralną częścią osobowości międzynarodowoprawnej. Oznacza to, że spór organizacji międzynarodowej

i państwa będącego członkiem tej organizacji może być rozstrzygany dokładnie w taki sam sposób jak pomiędzy państwami. Dodatkowo, Trybunał oświadczył, że podmioty prawa międzynarodowego nie muszą być tożsame co do swojej natury w każdym systemie prawa, jest to bowiem uzależnione od potrzeb danej społeczności.

Pytania:

1. Czy umożliwienie wejścia w spór pomiędzy państwem a organizacją międzynarodową świadczy o tym, że organizacja międzynarodowa uznana została za podmiot posiadający zdolność prawną i jako taka staje się równorzędnym podmiotem prawa międzynarodowego?
2. Czy fakt posiadania osobowości prawnej przez organizację międzynarodową czyni ją podmiotem takim samym jak państwo?
3. Czy organizacja posiadająca osobowość prawną może wystąpić przeciwko państwu i jego rządowi z roszczeniem dotyczącym ochrony swoich przedstawicieli?

Pytania kontrolne:

1. Zdefiniuj pojęcie „organizacja międzynarodowa”.
2. Czym różni się państwo od organizacji międzynarodowej?
3. Jakie funkcje mogą pełnić organizacje międzynarodowe?
4. Podaj rodzaje organizacji międzynarodowych i kryteria ich wyodrębniania.
5. Z jakich organów/ instytucji wewnętrznych składać mogą składać się organizacje wewnętrzne?
6. Które z organów wewnętrznych organizacji międzynarodowych są według Ciebie najistotniejsze?

Rozdział 4.

POKOJOWE ZAŁATWIANIE SPORÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Literatura:

R. Szafarz. *Obowiązkowa jurysdykcja Międzynarodowego Trybunatu Sprawiedliwości*. Warszawa 1991; W. Czapliński. A. Wyrozumski. *Prawo międzynarodowe publiczne – zagadnienia systemowe*. Warszawa 2004; R. Bierzanek. J. Symonides. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2005; J. Białocerkiewicz. *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*. Toruń 2007; L. Antonowicz. *Podręcznik prawa międzynarodowego*. Warszawa 2008; A. Łozowski. A. Zawadzka. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 2008; W. Góralczyk. S. Sawicki. *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*. Warszawa 2009.

4.1. Definicja i klasyfikacja sporów międzynarodowych

Nieodłączną cechą stosunków międzynarodowych są spory między państwami. Prawo międzynarodowe nie może wykluczyć sytuacji spornych, ale przewiduje instrumenty służące ich rozstrzygnięciu. Wszelkie spory międzynarodowe muszą być rozstrzygane jedynie w drodze pokojowej. Karta Narodów Zjednoczonych zdelegalizowała bowiem wojnę i zakazała uciekania się do wojny jako środka rozwiązywania sporów międzynarodowych. Jednocześnie pokojowe załatwianie sporów Karta określiła w art. 1 za jeden z głównych celów ONZ¹. Wszyscy członkowie ONZ obowiązani są załatwiać spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, aby nie dopuścić do zagrożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości (art. 2 ust. 3).

Do głównych źródeł prawa dotyczącego załatwiania sporów międzynarodowych należy zaliczyć w szczególności: Konwencję Haską o pokojowym załatwianiu

¹ Dz. U. 1947, nr 23, poz. 90.